

2. БАЛКАНСКА ВОЈНОИСТОРИЈСКА КОНФЕРЕНЦИЈА „FOREIGN INFLUENCE AND TRANSFORMATION IN THE ARMED FORCES OF SOUTHEASTERN EUROPE”, ИСТАНБУЛ (ТУРСКА), ВОЈНОИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ „ФАТИХ” И ТУРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА, 6–9. ОКТОБАР 2025.

У Истанбулу (Турска) је у организацији Војноисторијског института „Фатих” Универзитета одбране МО Турске и Турске академије науке, у периоду од 6. до 9. октобра 2025. године одржана 2. Балканска војноисторијска конференција под називом „Foreign Influence and Transformation in the Armed Forces of Southeastern Europe”. Конференција је била део програмских активности Мреже војноисторијских института и института за стратешке студије балканских земаља, основане 2024. године у Букурешту на иницијативу министра одбране Румуније. На конференцији је учествовало 18 научних радника из Турске, Румуније, Грчке, Бугарске, Србије, Албаније, Црне Горе и Северне Македоније. Радни део конференције организован је у четири панела и два радна дана.

Први радни дан конференције био је уторак 7. октобар. На отварању конференције говорили су вицеадмирал Ерхан Ајдин, потпредседник турског УнО, проф. др Гилтекин Јилдиз са турског УнО, др Кармен Сорина Рижновеану, директорка Института за политичке студије одбране и војну историју МО Румуније и проф. др Музафер Шећер, председник Турске академије наука, која је била и суорганизатор конференције. Након тога уследило је пленарно предавање на тему „Због чега долази до промена у војсци? Теорије, узроци и страни утицаји”, које је одржао пуковник ванр. проф. др Бариш Атеш са турског Универзитета одбране.

Првог дана, у оквиру два панела, презентовано је укупно 11 саопштења цивилних и војних научних радника из Грчке, Турске, Бугарске, Румуније, Албаније и Србије.

У првом панелу, који је носио назив *Стране војне мисије и трансформација армија Југоисточне Европе*, говорили су др Ефпраксија Пасхалиду из Директората за војну историју ГШ КоВ Грчке („Страте-

гијска транзиција: Америчка војна саветодавна мисија и повлачење британских снага из Грчке 1947. године”), др Фатиш Баш из Турске („Модернизација условљена савезништвом: Турска војска под утицајем САД и НАТО 1947–1992”), др Бојан Жеков са бугарске ШНО „Г. С. Раковски” („Совјетски војни инструктори и саветници у бугарским оружаним снагама, 1944–1948”) и Ђемил Шаглам, истраживач сарадник из Војноисторијског института „Фатих” („Модернизација друштва кроз војску: Друштвени утицаји америчке војне помоћи Турској након Другог светског рата”). Панелом је председавала др Кармен Сорина Рижновеану из Румуније.

Другим делом првог панела председавала је др Ефпраксија Пасхалиду из Грчке. У току овог дела своја излагања представили су ванр. проф. др. Адриан Богдан Чобану са Универзитета у Јашију из Румуније („Од Варшавског пакта до првих преговора за чланство у НАТО. Необјављени британски документи о румунским војним савезништвима”), др Георге Калпакидис из Грчке („Безбедносна заједница: НАТО, ЕУ и простор Југоисточне Европе”), ванр. проф. др Етлева Смаћи са албанске Војне академије („Албанија и Варшавски пакт: стратегијске импликације Морнаричке базе *Пашалиман*) и потпуковник др Калин Ранчев са бугарске ШНО „Г. С. Раковски” („Варшавски пакт и учешће НР Бугарске у њему”).

Други панел, којим је председавао проф. др Гилтекин Јилдиз из Турске, одржан је под називом *Војне реформе и одбрамбене политике у Југоисточној Европи у међуратном периоду*. Први говорник био је пуковник у пензији Јулијан Макреану из Института за политичке студије одбране и војну историју МО Румуније („Политика одбране и војни буџет у Румунији у периоду између два рата (1920–1940): митови, реалност достигнућа и перцепције”), а након њега др Блерина Кучи из Албаније („Геополитика и архитектура националне безбедности: организација оружаних снага Албаније између два светска рата (1918–1941)”). Последњи излагач у оквиру овог панела био је пуковник ванр. проф. др Далибор Денда из Института за стратегијска истраживања УНО Р. Србије („Моторизација и механизација у југословенској краљевској војсци између два светска рата (1918–1941)”).

Дугог дана конференције, 8. октобра, одржана су два панела на којима је саопштење изнело седам учесника из Турске, Румуније, Ал-

баније, Црне Горе и Северне Македоније, као и састанак учесника са свечаним потписивањем писма о намерама о успостављању мреже војноисторијских института и института стратешких студија Југоисточне Европе.

У трећем панелу, под називом *Модернизација и развој снага*, којим је председавала ванр. проф. др Етлева Смаћи из Албаније, говорили су ванр. проф. др Гирхан Јелице из Турске („Од Голца до Ејдоа, од Ејдоа до Сандерса: Стратегијска улога страних мисија у отоманско-грчком ривалству (1883–1913)”), др Богдан Александру Шипор из Румуније („Наоружавање Турске Републике у румунским дипломатским извештајима, 1924–1924 ”) и ванр. проф. др Ервен Меркан из Турске („Мапирање националног курса: измене формације Турске морнарице (1952–1974)”).

Четвртим панелом, под називом *Савремени изазови безбедности и реформе у Југоисточној Европи*, председавао је пуковник ванр. проф. др Живо Петров из Бугарске. У оквиру овог панела излагања су поднели ванр. проф. др Салим Ајдин и докторанткиња Ајсел Чамчи из Турске („Ефекти иницијативе Појас и пут на поморски сектор на Балкану и војне перспективе”), пуковник у пензији Дилевер Хоџа из Албаније („Албанија и НАТО: 31 година страног утицаја, стратешка трансформација и регионално ангажовање (1994–2025)”), др Иван Лаковић из Историјског института Црне Горе („Реформе војске у Црној Гори након добијања независности 2006. године. Кроз објектив мисије ОЕБС”) и ванр. проф. др Александар Грижев и проф. др Андреј Илијев из Северне Македоније („Од југословенског наслеђа до НАТО стандарда: трансформација северномакедонских оружаних снага и њихов социолошко-културни идентитет”).

Након сваког панела остављено је по 20 минута за дискусију у коју се укључивала и публика, већином састављена од кадета, студентата, слушаалаца и наставника турског Универзитета одбране.

На крају конференције одржан је састанак посвећен организационим питањима везаним за даљи рад Мреже, укључујући и потписивање Писма о намерама. Након тога је предложено да се организације за 2026. годину прихвате Војна академија Г. С. Раковски из Софије (Бугарска). Као потенцијални кандидат за организацију конференције 2027. године пријавила се Северна Македонија, уз ограду да је и њима потребна сагласност надлежног министарства.

У току конференције успешно су презентовани резултати научних истраживања истраживача из Института за стратегијска истраживања Универзитета одбране и потврђено је учешће ИСИ у Мрежи војноисторијских института и института за стратегијска истраживања Југоисточне Европе.

Пуковник др Далибор Денда